

Eduskuntavaalit 1907

1. EDUSKUNTAVAALIT 1907.....	3
2. UUDEN VALTIOPÄIVÄJÄRJESTYKSEN JA VAALILAIN VALMISTELU.....	4
3. VAALEISSA NOUDATETUT SÄÄDÖKSET.....	5
3.1. Vuoden 1907 eduskuntavaaleissa noudatetut säädökset.....	5
4. VAALIPIIRIT.....	6
4.1. Millainen vaalipiirijako oli käytössä?.....	6
4.2. Miten vaalipiirijakoon päädyttiin?.....	6
5. VUODEN 1907 VAAALIEN AIKATAULU.....	9
5.1. Vaaliviranomaiset.....	10
6. ÄÄNIOIKEUTETUT.....	13
6.1. Vaaliluetteloiden laadinta.....	13
6.2. Äänioikeutetut.....	13
6.3. Naisten äänioikeus.....	14
6.4. Äänioikeusikärajan määräytyminen.....	14
7. EHDOKASASETTELU.....	16
7.1. Puolueet.....	16
7.2. Miten ehdokkaat tuli asettaa?.....	16
7.3. Puolueiden ehdokasasettelu.....	17
7.4. Ehdokashakemuksen tekeminen.....	18
7.5. Ehdokaslistojen yhdistelmä ja vaalilippu.....	18
8. ÄÄNESTÄMINEN.....	20
8.1. Miten kansa oppi äänestämään?.....	20
8.2. Äänestyspaikat.....	21
8.3. Äänestyslippu ja punaisen viivan veto.....	21
8.4. Äänestysaktiivisuus.....	23
9. VAALIKAMPPAILU.....	25
10. VAAALIEN TULOKSET JA ÄÄNTENLASKENTA.....	26
10.1. Äänten laskenta.....	26
10.2. Tuloksen laskenta.....	26
10.3. Tulokset.....	27
10.4. Valitut kansanedustajat.....	28
11. VAAALIEN KUSTANNUKSET.....	30

1. EDUSKUNTAVAALIT 1907

Vuonna 1906 tehty suuri eduskunta- ja vaaliuudistus ja seuraavana vuonna toimitetut ensimmäiset eduskuntavaalit merkitsivät suurta muutosta maamme poliittisessa historiassa. Aikaisempi säätyjakoon perustuva kansanedustuslaitos sai väistyä ja oikeus valita edustajia valtiopäiville ulotettiin koko kansaan, niin miehiin kuin naisiin.

Maaliskuussa 1907 toimitetut eduskuntavaalit täyttivät hyvin uudistukselle asetetut toiveet. Vaalijärjestelyt sujuivat hyvin, äänestysaktiivisuus oli keskimäärin hyvää tasoa ja vaalien tulos vastasi äänestäjien tahtoa. Vaaleissa tehtiin myös maailmanhistoriaa: niissä valittiin uuteen eduskuntaan 19 naista. Näin Suomesta tuli ensimmäinen maa maailmassa, jossa naisia valittiin kansanedustuslaitokseen.

Nämä sivut sisältävät tietoa vuoden 1907 eduskuntavaaleista: Miten vaalit toimitettiin, miten niissä äänestettiin ja mitkä olivat niiden tulokset?

Sivut on laadittu oikeusministeriön vaalien vastuualueella. Sivulla on Kerhokeskus - koulutyön tuki ry:n ystävällisellä luvalla hyödynnetty Kerhokeskuksen jo aiemmin tekemiä Mentori menneisyydestä -sivuja, jotka on julkaistu Eduskunnan 100-vuotisjuhlallisuuksien yhteydessä.

Sivujen lähteenä on käytetty vaaleihin liittyviä alkuperäisasiakirjoja, kuten vaalipiirien keskuslautakuntien pöytäkirjoja, Senaatin oikeustoimituskunnan ohjeita, valtiopäiväasiakirjoja vuodelta 1906, Senaatin prokuraattorin kertomusta vuosilta 1907-1908, Senaatin kertomusta valtiovarain tilasta vuonna 1907, Eduskunnan uudistamiskomitean mietintöä vuodelta 1906 sekä erilaisia painotuotteita. Lisäksi lähteenä on käytetty J.K. Paasikiven Muistelmia Sortovuosilta sekä kaunokirjalliselta puolelta Ilmari Kiannon romaania Punainen Viiva. Materiaalia on saatu pääosin Kansalliskirjastosta, Kansallismuseosta, Hämeenlinnan maakunta-arkistosta ja Eduskunnan kirjastosta. Kunkin sivun alalaidassa on maininta kyseisen sivun kuvien säilytyspaikasta.

2. UUDEN VALTIOPÄIVÄJÄRJESTYKSEN JA VAALILAIN VALMISTELU

Suomen Suuriruhtinaskunnan vuoden 1869 valtiopäiväjärjestyksen mukaan Suomen kansaa edustivat valtiosäädyt, joita olivat Ritaristo ja Aateli, Pappissäätö, Porvarissäätö ja Talonpoikaissäätö. Käytännössä säädöt kuitenkin edustivat vain pientä osaa kansasta ja suurin osa väestöstä, muun muassa kaikki naiset, oli poliittisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Vuosisadan vaihteeseen tultaessa paineet järjestelmän muuttamiseksi olivat kasvaneet.

Venäjän keisarikunnan poliittinen tilanne, erityisesti hävitty Japanin sota ja sitä seurannut yleislakko vuosina 1904-1905 johtivat siihen, että keisari Nikolai II joutui antamaan ns. vapausmanifestin, jonka pohjalta maassa alettiin suunnitella merkittäviä valtiollisia uudistuksia. Suurlakko levisi myös Suomeen ja keisari antoi Suomen osalta vastaavan manifestin (marraskuun manifesti 4.11.1905), jonka mukaan Suomen oli tehtävä ehdotus kansanedustuslaitoksensa uudistamiseksi.

Senaatti nimittikin 4.12.1905 komitean valmistelemaan ehdotusta uudeksi Suomen valtiopäiväjärjestykseksi ja vaalilaiksi. Komitean puheenjohtajana oli valtio-oikeuden professori Robert Hermansson ja jäsenenä kirjailija Santeri Alkio, laamanni T.J. Boisman, professori J.R. Danielson, pankinjohtaja Felix Heikel, osuuskaupanjohtaja Heikki Lindroos, ylitirehtööri J.K. Paasikivi, valtioneuvos Thiodolf Rein, pankinjohtaja Emil Schybergson, professori E.N. Setälä, toimittaja Yrjö Sirola, hovioikeudenasessori P.E. Svinhufvud, valtiopäivämies Juho Torppa ja toimittaja Edvard Valpas Hänninen. Jäsenistä luettiin vanhasuomalaisiin Danielson, Torppa ja Paasikivi, nuorsuomalaisiin Setälä, Svinhufvud, Alkio ja Rein, ruotsalaisiin Hermansson, Heikel, Boisman ja Schybergson sekä sosialidemokraatteihin Lindroos, Sirola ja Valpas.

Komitean sihteerinä toimi protokollasihteerinä Vilhelm Blåfield. Lakitekstit kirjoitti entinen senaattori, silloinen kaupunkien hypoteekikassan toimitusjohtaja Julian Serlachius ja perustelutekstit jäsen Schybergson.

Komitean mietintö valmistui varsin nopeasti, jo 28.2.1906. Myös sen jälkeen tapahtumat etenivät ripeästi. Senaatin ehdotukseksi muokattu mietintö toimitettiin kenraalikuvernöörille ja esiteltiin 15.3. keisarille, joka antoi ehdotuksen erityisen venäläis-suomalaisen neuvottelukunnan tarkastettavaksi. Lopulta keisarin armollinen esitys valtiopäiväjärjestykseksi ja vaalilaiksi annettiin säädylle 9.5. ja säädöt hyväksyivät esityksen 1.6. Keisari vahvisti uudet säädökset 20.7. ja ne tulivat voimaan 1.10.1906.

Uudistuksen keskeiset kohdat olivat seuraavat:

- Suomen kansaa edusti yksikamarinen eduskunta, johon kuului 200 edustajaa.
- Eduskunta valittiin vaaleilla, joissa oli yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, joka koski niin miehiä kuin naitaki. Jokainen äänioikeutettu sai myös vaalikelpoisuuden.
- Vaalit toimitettiin välittöminä ja suhteellisina ja suhteellisuuden toteuttamisessa käytettiin d'Hondtin laskentamenetelmää.
- Vaaleja varten määritettiin vaalipiireihin, joita oli vähintään 12 ja enintään 18.

3. VAALEISSA NOUDATETUT SÄÄDÖKSET

3.1. Vuoden 1907 eduskuntavaaleissa noudatetut säädökset

Suomen Suuriruhtinaanmaan Valtiopäiväjärjestys (26/20.7.1906)

2 §: Yksikamarinen eduskunta, johon kuuluu 200 edustajaa.

3 §: Vaalikausi kolme vuotta. Keisarin oikeus hajottaa eduskunta.

4 §: Vaalit välittömät ja suhteelliset. Vaalipiirejä vähintään 12 ja enintään 18. Erityistapauksissa myös yhden hengen vaalipiirejä. Kaikilla valitsijoilla (äänioikeutetuilla) yhtäläinen äänioikeus. Äänioikeutta ei voi käyttää asiamiehen välityksellä.

5 §: Äänioikeus (vaalioikeus) jokaisella Suomen kansalaisella, joka ennen vaalivuotta täyttänyt 24 vuotta. Vaalioikeuden rajoitukset.

6 §: Vaalikelpoinen jokainen vaalioikeutettu.

7 §: Vaalivapauden häirinnästä aiheutuvat seuraamukset.

Suomen Suuriruhtinaanmaan Vaalilaki (26/20.7.1906)

1 luku: Vaalipiireistä ja vaaliviranomaisista

2 luku: Vaaliluettelosta

3 luku: Valitsijayhdistyksistä ja vaaliliitoista

4 luku: Keskuslautakunnan valmistavista toimenpiteistä vaalia varten

5 luku: Vaaleista

6 luku: Äänten laskemisen perusteista

7 luku: Vaalin tuloksen määräämisestä ja valtakirjan antamisesta

8 luku: Miten edustajainvaalista valitetaan

9 luku: Erityisiä säännöksiä

- Laki, joka käsittää Suomen Suuriruhtinaanmaan uuden Valtiopäiväjärjestyksen sekä Vaalilain toimeenpanemisesta aiheutuvia välittäviä säännöksiä (26/20.7.1906)
- Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armollinen Asetus koskien määräaikoja ja valmistavia toimenpiteitä vuoden 1907 valtiopäivävaaleja varten (38/20.7.1906)
- Keisarillisen Senaatin Päätös vaalipiirien keskusvaalilautakuntien jäsenistä (31.10.1906)
- Keisarillisen Senaatin Päätös edustajanpaikkojen jakamisesta vaalipiirien kesken (60/17.12.1906)

4. VAALIPIIRIT

4.1. Millainen vaalipiirijako oli käytössä?

Vuoden 1907 eduskuntavaaleissa maa oli jaettu 16 vaalipiiriin, joista yksi eli Lapin vaalipiiri oli yhden edustajan vaalipiiri.

Edustajanpaikat jaettiin vaalipiirien kesken näiden "hengillepantujen" asukkaiden lukumäärän mukaan. Jaon toimitti senaatti joka kymmenes vuosi. Paikkamäärät vuosina 1907-1916 toimitettavia eduskuntavaaleja varten määrättiin senaatin päätöksellä 17.12.1906 ja ne olivat seuraavat:

1. Uudenmaan läänin vp. 23 paikkaa
2. Turun läänin eteläinen vp. 17
3. Turun läänin pohjoinen vp. 17
4. Hämeen läänin eteläinen vp. 11
5. Hämeen läänin pohjoinen vp. 11
6. Viipurin läänin läntinen vp. 13
7. Viipurin läänin itäinen vp. 17
8. Mikkelin läänin vp. 14
9. Kuopion läänin läntinen vp. 13
10. Kuopion läänin itäinen vp. 11
11. Vaasan läänin eteläinen vp. 12
12. Vaasan läänin pohjoinen vp. 10
13. Vaasan läänin itäinen vp. 11
14. Oulun läänin eteläinen vp. 13
15. Oulun läänin pohjoinen vp. 6
16. Lapin vp. 1

4.2. Miten vaalipiirijakoon päädyttiin?

Eduskunnan uudistamiskomitean käsittely

Kun eduskunnan uudistamiskomitea oli heti työnsä alkuvaiheissa (9.12.1905) tehnyt päätöksen siitä, että eduskunta tulisi olemaan yksikamarinen, se ryhtyi pohtimaan vaalijärjestelmää. Aluksi esillä oli ehdotus, jossa osa edustajista valittaisiin välillisillä aleilla ja osa välittömillä. Jotkut komitean jäsenistä olivat sitä mieltä, että jos vaalit olisivat täysin välittömät, "kaikkein sivistyneimmät ja kykenevimät ainekset" jäisivät eduskunnan ulkopuolelle. Pohdittiin myös sitä, pitäisikö kaupunkien ja maaseudun edustajat valita eri tavoilla. Lopulta komitea kuitenkin, asiantuntijoita kuultuaan, kallistui sille kannalle, että eduskunta olisi valittava yhdellä vaalitavalla, joka olisi nimenomaan välitön ja suhteellinen sisältäen maan jakamisen vaalipiireihin.

Suhteellisen vaalitavan toteuttamisesta ja vaalipiirien koosta käytiin komiteassa vilkasta keskustelua. Komitean lähtöehdotus oli, että vaalipiirit olisivat yleensä kolmen edustajan vaalipiirejä. Tämän ajatuksen taustana olivat kokemukset Belgian, Sveitsin ja Ruotsin vaalijärjestelmistä. Komitean käyttämät asiantuntijat, professorit Homén, Lindelöf ja von Wendt sekä komitean sihteeri Serlachius valmistelivat kuitenkin komitealle esityksen, jossa maa jaettaisiin 15 vaalipiiriin, joista kustakin valittaisiin 12-21 edustajaa. Esityksessä otettiin "käytäntöön niin sovelletut vaalipiirit, että paikallisetuista täysin pidetään silmällä ilman että suhteellisen vaalijärjestelmän perusaatetta kuitenkaan pannaan alttiiksi". Serlachiuksen sanoin: "Ideaalinen on se

järjestys, joka kuvastaa kaikkia niitä elämänintressejä, jotka ovat olemassa maassa. Mitä pienemmät vaalipiirit ovat, sitä vähemmän aate toteutuu".

Komiteassa nuorsuomalaisia edustanut Santeri Alkio ja vanhasuomalaisia edustanut Juho Torppa vastustivat tätä esitystä jyrkästi ja vaativat maata jaettavaksi 67 vaalipiiriin, joista suurin osa olisi ollut "kolmen miehen vaalipiirejä". Heidän mielestään eduskuntaan tulisi valita ensisijaisesti päteviä henkilöitä ilman merkittäviä puoluesidonnaisuuksia. Asiantuntijoiden esitys kuitenkin tekisi vaalista nimenomaan puoluevaalin ja pakottaisi puolueet järjestäytymään. Valitut edustajat joutuisivat toimimaan "puolueparollien" eli tiukan puoluekurin mukaan. "Tahtoisimme tämän eduskunnan saada kokoonpannuksi korkeampia ja jalompia näkökohtia silmällä pitäen... Eduskunnan kokoonpano puoluevaalilla ei ole välttämätöntä, jos vaan kansalaiset asettavat eduskunnan tehtävän suhteellisesti oikeuslaitoksen tasalle sekä isänmaan edun puolue-etujen ulkopuolelle", totesivat Alkio ja Torppa eriävissä mielipiteessään.

Myös komitean vanhasuomalaiset edustajat Danielsson ja Paasikivi pitivät asiantuntijoiden esittämiä vaalipiirejä liian suurina. Paasikiven mukaan "pääasia on, että eduskunnassa suuret ja voimakkaat virtaukset ovat edustettuina. Jos saadaan kaikenlaisten pienten ryhmien edustajia, ei eduskunta siitä parane. Päinvastoin jää se ilman määräävää suuntaa, joka sille kuitenkin pitäisi olla välttämätön". Paasikiven ja Danielssonin ehdotuksessa oli 47 vaalipiiriä. Niistä 37:stä valittaisiin 190 edustajaa yleensä 5-8 henkilön vaalipiireistä. Lisäksi harvaan asutuilla seuduilla olisi 10 yhden edustajan vaalipiiriä.

Komitean kannaksi äänin 9-4 tuli kuitenkin asiantuntijoiden ehdotuksen pohjalta maan jakaminen 14 vaalipiiriin. Vastaan äänestivät Danielsson, Paasikivi, Alkio ja Torppa.

Komitean mietinnössä vaalipiirijakoa perusteltiin muun muassa seuraavasti: "Pääasia on, ettei kykeneviä ja tiedokkaita aineksia ja ylipäänsä kansan parhaita voimia suljeta pois uudesta eduskunnasta jos kohta ratkaisuvallalta pidetään suurelle enemmistölle. Eduskunnan tulee antaa kuva kansasta kokonaisuudessaan ja ilmituoda siinä esiintyvät eri pyrkimykset ja harrastukset... Meillä on ennen muuta tärkeää, että kaikki ovat mukana ja ettei sen tähden harvalukuisempiakaan aateryhmiä estetä ottamasta osaa eduskuntaan ja sen työhön... Näihin seikkoihin katsoen on komitea ehdottanut maan jaettavaksi vaalipiireihin, jotka ovat niin suuret, että todellinen suhteellinen edustus niissä on mahdollinen, mutta kuitenkin niin pienet, ettei mikään puoli Suomea voi jäädä edustamatta, jos vain valitsijat oman paikan miehiä äänestävät".

Komitea ehdottama vaalipiirijako edustajapaikkoineen vuoden 1904 henkikirjojen mukaan oli seuraava:

1. Uudenmaan läänin vp. 23 paikkaa
2. Turun läänin eteläinen vp. 17
3. Turun läänin pohjoinen vp. 16
4. Hämeen läänin vp. 23
5. Viipurin läänin läntinen vp. 15
6. Viipurin läänin itäinen vp. 16
7. Mikkelin läänin vp. 14
8. Kuopion läänin läntinen vp. 13
9. Kuopion läänin itäinen vp. 10
10. Vaasan läänin läntinen vp. 18
11. Vaasan läänin itäinen vp. 16
12. Oulun läänin eteläinen vp. 13
13. Oulun läänin pohjoinen vp. 6

Vaalipiirijako säätyjen käsittelyssä

Keisarillisen majesteetin armollinen esitys Suomen valtiosäädylle uudesta valtiopäiväjärjestyksestä sekä vaalilaista Suomen Suuriruhtinaanmaalle annettiin säädylle 9.5.1906. Vaalipiiriasian osalta esitys noudatteli pääosin Hermanssonin komitean ehdotuksia, mutta muuttui kuitenkin niin, että Hämeen lääni jaettiin kahteen vaalipiiriin ja Vaasan lääni kahden sijasta kolmeen vaalipiiriin. Esityksen mukaan vaalipiirejä oli siis 16, joista yksi, Lapin vaalipiiri oli, alueen erityisolosuhteista johtuen, yhden edustajan vaalipiiri: "Jos tahdotaan suhteellinen vaalitapa vastaamaan tarkoitustaan, niin että se suo vähemmillekin ryhmille samoin ajattelevia mahdollisuuden lukumääränsä mukaisesti valita edustajia, eivät vaalipiirit voi olla aivan pieniä. Tähän nähden, ja kun toiselta puolen liian suuristakin vaalipiireistä saattaa olla haittoja, on vaalipiirien sekä suurin että vähin luku valtiopäiväjärjestyksessä määrätty (...tulee maan olla jaettuna vähintään kahteentoista ja enintään kahdeksaantoista vaalipiiriin)".

Perustuslakivaliokunta hyväksyi esityksen vaalipiirien osalta sellaisenaan: "Suhteellisen vaalittavan toteuttamisessa esiintyy kaikkein tärkeimpien kysymysten joukossa kysymys vaalipiirien suuruudesta. Kaikkien eri ajatusryhmien, joita kansalaisten keskuudessa on olemassa, pitää mikäli mahdollista tulla edustetuksi siinä eduskunnassa, joka kansan puolesta neuvottelee ja päättää sen asioista. Jos vaalipiirit tehdään pieniksi, niin mainitut periaatteet eivät pääse toteutumaan... Sen seikan merkitys, että pienillekin aatesuunnille annetaan tilaisuutta saada edustajia valtiopäiville, ulottuu pitemmälle kuin sen välitön vaikutus. Jos kansalaisilla on aihetta pelätä, että heidän äänensä missään tapauksessa eivät pääse vaikuttamaan, niin seuraa siitä että vielä paljon useammat jäävät välinpitämättömiksi vaaleihin nähden eivätkä ota niihin osaa... Näin ollen valiokunnan enemmistö on päättänyt ehdottaa valtiopäivä-järjestyksen ja vaalilain ehdotuksiin sisältyvät määräykset vaalipiireistä hyväksyttäväksi."

Valiokunnan mietintöön kirjattiin kuitenkin vastalauseita: Juho Torppa uudisti jo komitean aikaisen vaatimuksensa, jonka mukaan maa olisi jaettava alueellisiin, pääasiassa kolmen edustajan vaalipiireihin. Omassa, välittävässä vastalauseessaan valiokunnan jäsenet Grotenfelt, Erkko, Mikkola, Koskelin ja Nissinen ehdottivat puolestaan 27 vaalipiiriä, joista 22:ssa valittaisiin 7-12 edustajaa, neljässä 3-6 edustajaa ja Lapin vaalipiirissä yksi edustaja.

Säädyt hyväksyivät valtiopäiväjärjestyksen ja vaalilain 1.6.1906 ja keisari vahvisti ne 20.7.1906.

5. VUODEN 1907 VAALIEN AIKATAULU

Vuoden 1906 vaalilain mukaan eduskuntavaalit toimitettiin vaalivuoden heinäkuun 1 ja 2 päivinä. Eduskunta- ja vaaliuudistusta säädettäessä poliittisten puolueiden kesken vallitsi kuitenkin suuri yksimielisyys siitä, että ensimmäiset vaalit tulisi poikkeuksellisesti järjestää nopeammin. Niinpä keisari, hyväksyessään uudistuksen 20.7.1906, antoi myös armollisen asetuksen siitä, että vaalilain mukaiset ensimmäiset eduskuntavaalit toimitetaan 15.-16.3.1907 ja että kaikki vaalilain määrääpäivät mukautetaan tähän aikatauluun.

Seuraavassa vaalien toimittamisen tärkeimmät päivämäärät:

Maanantai 1.10.1906

Vaalilaki tuli voimaan. Äänestysaluejako tuli vahvistaa ja vaalilautakunnat asettaa.

Vaaliluettelon laatiminen

Maanantai 15.10.1906

Henkikirjoittaja lähetti vaaliluetteloiden pohjaluetelot vaalilautakunnille. Heti luettelon saatuaan vaalilautakunta tarkasti luettelon ja merkitsi sen vaaliluetteloksi.

Tiistai 16. - perjantai 30.11.1906

Vaaliluettelot olivat julkisesti nähtävänä.

Lauantai 1.12.1906

Vaaliluetteloja koskevat oikaisuvaatimukset vaalilautakunnalle oli viimeistään tehtävä. Jos oikaisuvaatimuksia ei oltu tehty, vaalilautakunta merkitsi luettelon lainvoimaiseksi. Jos oikaisuvaatimuksia oli tehty, vaalilautakunta käsitteli ne ja lähetti asiakirjat ratkaisua varten läänin kuvernöörille, jonka oli viipymättä annettava asiassa päätös. Kuvernöörin päätökseen sai hakea muutosta valittamalla korkeimpaan oikeusvirastoon.

Ehdokasasettelu

Maanantai 28.1.1907

Vaalipiirin keskuslautakunnan ilmoitus siitä, minä aikoina ja missä paikassa ehdokashakemusasiakirjoja otetaan vastaan.

Tiistai 12.2.1907

Valitsijayhdistyksen asiamiehen tuli viimeistään antaa ehdokashakemusasiakirjat vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Keskiviikko 13.2.1907

Vaalipiirin keskuslautakunta tarkasti ehdokashakemusasiakirjat. Puutteista tuli ilmoittaa asiamiehelle.

Torstai 21.2.1907

Asiamiesten tuli toimittaa täydennetyt (korjatut) hakemusasiakirjat keskuslautakunnalle, joka tarkasti ne välittömästi.

Torstai 28.2.1907

Vaalipiirilautakunta vahvisti lopullisen ehdokaslistojen yhdistelmän ja aloitti sen ja vaalilippujen painattamisen sekä niiden jakelun vaalilautakunnille.

Vaalipäivät

Perjantai 15.3.1907 klo 9-20

Ensimmäinen vaalipäivä.

Lauantai 16.3.1907 klo 9-20

Toinen vaalipäivä.

Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistus

Vaalilaissa ei asetettu määräpäiviä tuloksen laskentaan liittyen, todettiin vain, että se tuli suorittaa mahdollisimman nopeasti. Tulokset saatiin vahvistettua kaikissa vaalipiireissä huhtikuun alkupäivinä (2.-5.4.1907) eli 17.-20. päivänä toisen vaalipäivän jälkeen.

Eduskunnan työn aloitus

Uusien kansanedustajien valtakirjat tarkastettiin 22.5.1907 ja eduskunnan ensimmäinen täysistunto pidettiin Helsingin Vapaapalokunnan talon juhlasalissa torstaina 23.5.1907.

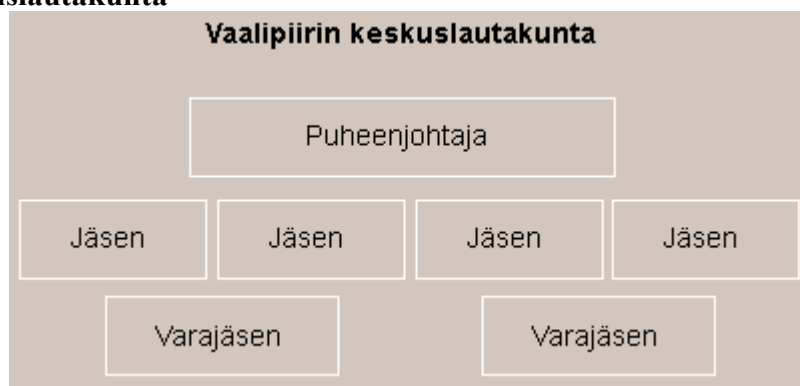
5.1. Vaaliviranomaiset

Vaalilaissa säädettyinä varsinaisina viranomaisina toimivat

- vaalipiirien keskuslautakunnat, joita oli 15 ja
- vaalilautakunnat, joita oli yhtä monta kuin äänestysalueita eli 2462.

Myös Suomen senaatin oikeustoimituskunnalla, henkikirjoittajilla ja lääninhallituksilla oli omat vaaleihin liittyvät viranomaistehtävänsä.

Vaalipiirin keskuslautakunta

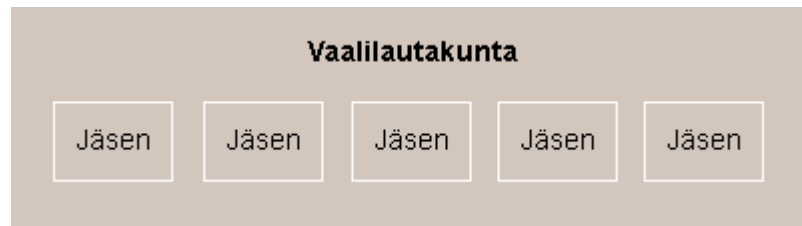

Jokaiseen vaalipiiriin asetettiin keskuslautakunta, jonka viidestä jäsenestä Senaatti määräsi puheenjohtajan, kaksi jäsentä ja yhden varajäsenen. Lautakunnan kokouskaupungin valtuusto valitsi lautakuntaan lisäksi kaksi jäsentä ja yhden varajäsenen. Keskuslautakunta piti kokouksensa siinä kaupungissa, jossa lääninhallitus sijaitsi. Niinpä esimerkiksi sekä Hämeen eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta että Hämeen pohjoisen vaalipiirin keskuslautakunta pitivät kokouksensa Hämeenlinnassa. Oulun läänin pohjoisen vaalipiirin keskuslautakunta toimi samalla myös Lapin vaalipiirin keskuslautakuntana.

Keskuslautakuntien jäsenille ei vaalilaissa määritelty mitään kelpoisuusvaatimuksia. Ilmeistä kuitenkin on, että lautakuntaan pyrittiin valitsemaan kyvykkäitä ja arvovaltaisia jäseniä. Puheenjohtajina olikin muun muassa pormestareita, tuomareita, kirkkoherroja, tilanomistajia ja pankinjohtajia. Keskuslautakunnat ottivat itselleen sihteerin, ääntenlaskijat ja muun henkilöstön.

Vaalipiirin keskuslautakunta huolehti ehdokasasettelun vahvistamisesta, vaalilippujen painattamisesta ja jakelusta vaalilautakunnille sekä äänten laskennasta ja tulosten vahvistamisesta ja julkaisemisesta.

Vaalilautakunta

Vaalilain mukaan kunnallislautakunnan oli jaettava maalaiskunta kahteen tai useampaan äänestysalueeseen, jos kunnan asukasluku oli suurempi kuin 1500. Vastaavasti maistraatin oli jaettava äänestysalueisiin ne kaupungit, joiden asukasluku oli suurempi kuin 3000.

Maalaiskunnissa kunnallislautakuntien tuli asettaa jokaiseen äänestysalueeseen viisijäseninen vaalilautakunta, jonka tehtävänä oli laatia äänestysalueen vaaliluettelo ja huolehtia vaalitoimituksen järjestämisestä kyseisessä äänestysalueessa. Myöskään vaalilautakunnan jäsenille ei laissa asetettu mitään kelpoisuusvaatimuksia, ainoastaan todettiin, että heidän tuli olla vaalioikeutettuja. Kaupungissa maistraatti tai sen osasto toimi vaalilautakuntana.

Vaalilautakunta huolehti vaaliluettelon laatimisesta ja vaalipäivän äänestyksen toimittamisesta äänestysalueessa.

Nykyistä kunnan keskusvaalilautakuntaa vastaavaa viranomaista ei vielä vuonna 1907 ollut.

Vaalilaissa senaatin rooli oli jätetty erittäin pieneksi. Laissa todettiin ainoastaan, että senaatti toimitutti vaalilautakunnille vaaliurnat ja pöytäkirjalomakkeet. Käytännössä senaatin oikeustoimituskunta kuitenkin myös ohjasi keskuslautakuntien ja vaalilautakuntien toimintaa laatimalla vaalilautakunnille kirjalliset ohjeet vaalien toimittamisesta ja järjestämällä keskustelutilaisuuden vaalipiirien keskuslautakuntien jäsenille Helsingissä tammikuussa 1907. Oikeustoimituskunta myös toimitutti tuloksen laskennassa käytettäviä lomakkeita keskuslautakunnille.

Henkikirjoittaja

Henkikirjoittajan tuli toimittaa vaalilautakunnille luettelo äänestysalueella asuvista henkilöistä, jonka pohjalta vaaliluettelo sitten laadittiin.

Lääninhallitus

Myös lääninhallitus osallistui vaalien toimittamiseen. Kuvernööri (maaherra) toimi vaaliluetteloä koskevilla valituksilla ensimmäisenä valitusasteena. Lisäksi lääninhallitukset maksoivat vaalipiirien keskuslautakuntien menot.

6. ÄÄNIOIKEUTETUT

6.1. Vaaliluetteloiden laadinta

Vaaliluettelon laadinta alkoi sillä, että henkikirjoittajat lähettivät 15.10.1906 mennessä vaalilautakunnille luettelon äänestysalueella äänioikeutetuista henkilöistä. Äänioikeus laskettiin henkikirjojen 1.1.1906 - tilanteesta.

Vaalilautakunnan tehtävänä oli tarkastaa luettelo kruununnimismiehen taikka kaupunginviskaalin läsnä ollessa. Papisto ja seurakuntien johtajat olivat velvollisia antamaan vaalilautakunnalle tarvittavaa virka-apua. Tarkastettu vaaliluettelo pidettiin kaksi viikkoa, 30.11.1906 asti nähtävänä siten, että äänestäjät saattoivat varmistaa, onko heidät otettu luetteloon.

Oikaisuvaatimuksia vaaliluetteloja vastaan sai tehdä 1.12.1906 asti vaalilautakunnalle. Vaalilautakunta lähetti vaatimuksen siihen mahdollisesti liitettyine selvityksineen kuvernöörille, jonka tuli viipymättä ratkaista vaatimus. Kuvernöörin päätöksestä sai vielä valittaa "alamaisella valituksella korkeimpaan oikeusvirastoon" eli Senaatin oikeusosastoon. Vuoden 1907 vaaleissa oikeusosaston käsiteltäväksi tuli 44 vaaliluetteloita koskenutta valitusta.

Vuonna 1909 antamassaan kertomuksessa lainkäytöstä ja lakien voimassa pitämisessä Keisarillisen Senaatin prokuraattori (oikeuskansleri) käsitteli myös valtiopäiväjärjestyksen ja vaalilain soveltamista, erityisesti vaaliluetteloja koskeissa kysymyksissä. Joillekin vaalilautakunnille näyttää tuottaneen hankaluuksia soveltaa vaalilain säännöksiä silloin, jos muutoin vaalioikeutettua henkilöä ei oltu syystä tai toisesta otettu henkikirjoihin vaaleja edeltävänä vuonna. Samoin valtiopäiväjärjestyksen 5 §:ssä lueteltujen vaalioikeuden menettämisperusteiden (esimerkiksi verojen maksun laiminlyönti ja saatu vaivaisavustus) soveltaminen oli ollut jonkin verran horjuvaa eri puolilla maata. Merkittäviä puutteita prokuraattori ei kuitenkaan säännöksissä eikä niiden soveltamisessa havainnut.

Vaaliluetteloiden laadintamenettely säilyi pienin muutoksin samantyyppisenä niinkin pitkään kuin vuoden 1995 loppuun, jolloin otettiin käyttöön vaalitietojärjestelmän äänioikeusrekisteri. Tällöin kunnille kuuluneet tehtävät vaaliluetteloiden laatimisessa siirrettiin kokonaan väestökirjaviranomaisille (Väestörekisterikeskukselle ja maistraateille).

6.2. Äänioikeutetut

Valtiopäiväjärjestyksen mukaan äänioikeutettu oli jokainen Suomen kansalainen, joka ennen vaalivuotta oli täyttänyt 24 vuotta.

Äänioikeutettuja vuoden 1907 vaaleissa oli yhteensä 1 272 873, joista 606 802 miestä ja 666 071 naista. Äänioikeutetuista kuului kaupunkiväestöön 166 188 (13 %) ja maaseutuväestöön 1 106 685 (87 %) henkilöä.

Aivan kaikilla 24-vuotiailla kansalaisilla ei kuitenkaan ollut äänioikeutta. Valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n mukaan äänioikeutta vailla olivat nimittäin

- vakinaisessa palveluksessa olevat sotilaat,
- holhouksen alaiset,
- ne, joita ei ollut merkitty henkikirjoihin kolmen viimeksi kuluneen vuoden aikana,

- ne, jotka muun syyn kuin varattomuuden takia olivat jättäneet kahden edellisen vuoden veronsa suorittamatta,
- vaivaisapua enemmän kuin tilapäisesti nauttivat,
- ne, jotka olivat luovuttaneet omaisuutensa velkojilleen, eivätkä vielä olleet vahvistaneet pesäntilaansa,
- irtolaisuudesta tuomitut, joiden työlaitoksesta vapautumisesta oli kulunut vähemmän kuin kolme vuotta sekä
- ne, jotka laillisen tuomion nojalla oli katsottu olevan hyvää mainetta vailla tai kelvottomiksi maan palvelukseen tai toisen asiaa ajamaan.
- Lisäksi vaalilaissa oli säännös, jonka mukaan äänioikeuden menetti kuudeksi vuodeksi myös se, joka on ostanut tai myynyt ääniä tai äänestänyt useampaan kertaan taikka häirinyt vaalivapautta.

Tilastojen mukaan äänioikeutta vailla oli noin 13 % äänioikeusiän saavuttaneista kansalaisista, miehistä noin 15 % ja naisista noin 11 %.

Jos äänioikeutettujen henkilöiden määrää verrataan kaikkiin "hengille pantuihin" eli henkikirjoitettuihin, voidaan todeta, että äänioikeutettujen osuus koko väestöstä oli vain 45 % (kaupunkiväestöstä 48,3 % ja maaseutuväestöstä 44,6 %). Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa sama osuus oli 81 % (kaikki henkikirjoitetut mukaan lukien) tai 82,7 % (vain Suomen kansalaiset mukaan lukien).

6.3. Naisten äänioikeus

Hermanssonin komiteassa äänioikeuden myöntäminen naisille ei kohdannut suurempaa vastustusta. Ainoana sitä vastusti puheenjohtaja Hermansson itse. Eriävässä mielipiteessään hän totesi muun muassa, että "mielestäni nainen valtiollisen elämän alalla ei ole oikealla paikallaan. Naiset, jos heille annettaisiin äänioikeus, ylipäätään ja erittäinkin levottomina aikoina äänestäisivät äärimmäisyyspuolueiden kera". Naisten vaalikelpoisuudesta käytiin sen sijaan jonkin verran keskustelua, koska Hermanssonin lisäksi kaksi muutakin jäsentä vastusti sitä. Lopputulos oli kuitenkin se, että komitea ehdotti naisille sekä äänioikeutta että vaalikelpoisuutta.

Tällä päätöksellä ja vuonna 1907 toimitetuilla ensimmäisillä eduskuntavaaleilla tehtiin maailmanhistoriaa. Naiset olivat kyllä saaneet sekä äänioikeuden että vaalikelpoisuuden Suomea aiemmin Australiassa (1902), mutta siellä ensimmäiset naiset valittiin parlamenttiin vasta vuonna 1959. Uudessa Seelannissa naiset saivat äänioikeuden jo vuonna 1893, mutta vaalikelpoisuuden vasta vuonna 1919. Suomessa sen sijaan naisia valittiin eduskuntaan heti ensimmäisissä vaaleissa peräti 19.

6.4. Äänioikeusikärajan määräytyminen

Hermanssonin komiteassa äänioikeusikärajasta esiintyi eriäviä kantoja. Osa kannatti 25 vuotta, osa 24 vuotta ja osa 21 vuotta. Korkeampaa ikärajaa halunneet pitivät tärkeänä, ettei nuorisoa vedetä liian varhain puolue-elämään. Myös 21-vuotias henkistä ja ruumiillista kypsyysikää epäiltiin. Alempaa ikärajaa kannattaneet olivat kuitenkin komitean lopullisessa äänestyksessä niskan päällä ja siten komitean kannaksi tuli 21 vuotta äänin 9-5.

Senaatin esityksessä äänioikeusikärajaksi tuli kuitenkin 24 vuotta: "Koska yhteiskunnalle on tärkeätä, että vaalioikeutta oikein käytetään, on se ikä, josta vaalioikeus alkaa, katsottu olevan

määrättävä siviilistä täysivaltaisuusikää jonkun verran korkeammaksi eli ennen vaalivuotta täytetyiksi neljäksikolmatta vuodeksi...". Tämä ikäraja tuli myös lopulliseen valtiopäiväjärjestykseen.

Vaalikelpoisuusikärajaksi komitea ehdotti 25 tai 24 vuotta, joskin osa jäsenistä olisi halunnut senkin 21 vuoteen. Senaatin esityksessä vaalikelpoisuusikärajaksi tuli sama kuin äänioikeusikärajaksi.

7. EHDOKASASETTELU

7.1. Puolueet

Suomessa puolueilla ei ollut nykyisenkaltaista virallista asemaa ennen vuotta 1969, jolloin puoluelaki säädettiin. Puolueita voidaan kuitenkin katsoa olleen olemassa aina 1800-luvun loppupuolelta saakka.

Puoluehistoriaa

Eduskuntauudistuksen hyväksymisen aikoihin vuonna 1906 maassa vaikutti neljä merkittävää puolueyhmittymää:

- Sosiaalidemokraattinen puolue,
- Suomalainen puolue (vanhasuomalainen puolue, "suomettarelaiset"),
- Nuorsuomalainen puolue (perustuslailliset) ja
- Ruotsalainen puolue (ruotsinkieliset).

Vuonna 1906 ruotsinkieliset järjestäytyivät Ruotsalaiseksi kansanpuolueeksi. Samana vuonna perustettiin myös maaseudun asukkaiden etuja ajamaan Maalaisliitto, johon sittemmin liittyi jäseniä nuorsuomalaisesta puolueesta. Vaalien alla sosialidemokraateista erosi pieni Kristillinen työväki -ryhmittymä omaksi puolueekseen.

Puolue- ja vaaliohjelmat

Vuoden 1906 eduskuntauudistus ja seuraavan vuoden vaalit johtivat puolueissa myös puolueohjelmien tarkistamiseen ja jopa erityisten vaaliohjelmien laatimiseen.

7.2. Miten ehdokkaat tuli asettaa?

Valtiopäiväjärjestyksen mukaan vaalikelpoinen kansanedustajaksi oli jokainen, jolla oli vaaleissa äänioikeus. Vaalikelpoisuuden rajoituksia ei vielä ollut.

Vaalilain mukaan ehdokkaita asettivat valitsijayhdistykset. Valitsijayhdistyksen saattoi perustaa 50 vaalipiirissä äänioikeutettua henkilöä. Kukin valitsijayhdistys sai asettaa enintään kolme ehdokasta, jotka muodostivat valitsijayhdistyksen ehdokaslistan. Yhdistys sai sijoittaa ehdokkaat listalla haluamaansa järjestykseen. Ehdokashakemuksessaan yhdistyksen oli mahdollista myös ilmoittaa "se yleispyrintö, jota yhdistys tahtoo saada toteutetuksi tai erityinen tunnussana, joka osoittaa yhdistyksen käsityksen jostain yleisestä kysymyksestä".

Valitsijayhdistykset saattoivat yhdistyä vaaliliitoksi ja tätä mahdollisuutta myös käytettiin: käytännössä valitsijayhdistysten vaaliliitto oli yhtä kuin yhden puolueen ehdokaslistojen kokonaisuus yhdessä vaalipiirissä. Vaaliliiton ehdokkaiden yhteismäärä sai olla enintään vaalipiiristä valittavien edustajien lukumäärä. Yksi valitsijayhdistys sai kuulua vain yhteen vaaliliittoon. Vaaliliittojen vaaliliitto oli kielletty. Tuolloisella vaaliliitolla oli siis eri merkitys kuin nykyisin, sillä nykymuotoista järjestelmää olisi vastannut lähinnä tuo (kielletty) vaaliliittojen vaaliliitto.

Ehdokasasettelussa oli eräitä nykyjärjestelmälle vieraita vapauksia: Yksi ja sama ehdokas saattoi olla ehdokkaana useamman kuin yhden valitsijayhdistyksen listalla. Tämä tarkoitti myös, että sama ehdokas saattoi olla ehdokkaana myös eri vaaliliitoissa (s.o. eri puolueissa). Vaalilaki ei myöskään

asettanut esteitä asettautua ehdokkaaksi useissa vaalipiireissä. Nämä vapaudet merkitsivät vaalien tuloksen laskennan kannalta useita erityisjärjestelyitä.

Kun äänestäjä äänesti valitsijayhdistyksen ehdokaslistaa, listan ensimmäiseksi sijoitettu ehdokas sai yhden äänen, toinen ehdokas puoli ääntä ja kolmas ehdokas kolmannesäänen. Äänestäjällä oli kuitenkin mahdollisuus muuttaa ehdokkaiden järjestystä merkitsemällä esimerkiksi kolmanneksi sijoitetun ehdokkaan ensimmäiseksi ja ensimmäiseksi sijoitetun ehdokkaan toiseksi.

7.3. Puolueiden ehdokasasettelu

Ehdokkaita asetti koko maassa (Lapin vaalipiiriä lukuun ottamatta) yhteensä 597 valitsijayhdistystä, joiden listoilla oli yhteensä 755 ehdokasta. Valitsijayhdistykset tekivät vaaliliittoja siten, että useammassa kuin yhdessä vaalipiirissä ehdokkaita asetettiin seuraavasti:

- Nuorsuomalainen puolue: 166 listaa, joilla 189 eri ehdokasta,
- Suomalainen puolue: 165 listaa, joilla 186 eri ehdokasta,
- Sosialidemokraattinen puolue: 80 listaa, joilla 147 eri ehdokasta,
- Ruotsalainen kansanpuolue: 62 listaa, joilla 66 eri ehdokasta,
- Maalaisliitto: 52 listaa, joilla 83 eri ehdokasta,
- Kristillismieliset: 27 listaa, joilla 46 eri ehdokasta,
- Kristillinen työväki: 17 listaa, joilla 30 eri ehdokasta,
- Tasaiset: 12 listaa, joilla 20 eri ehdokasta sekä
- Tekijälle työn hedelmät: kaksi (2) listaa, joilla viisi (5) eri ehdokasta.

Kaikissa vaalipiireissä ehdokkaita asettivat suomalainen puolue, nuorsuomalainen puolue ja sosialidemokraattinen puolue. Ruotsalainen kansanpuolue esiintyi seitsemässä, maalaisliitto kahdeksassa, kristillismieliset kahdeksassa, kristillinen työväki neljässä, "tasaiset" neljässä vaalipiirissä sekä "tekijälle työn hedelmät" kahdessa vaalipiirissä.

Näiden lisäksi ehdokkaita asetti 14 vaalipiirikohtaista valitsijayhdistystä tai vaaliliittoa, joilla oli yhteensä 27 ehdokasta. Tällaisia valitsijayhdistyksiä olivat muun muassa "Radikaalien vaaliliitto", "Uudenmaan maalaiskansa oikeuksianne valvomaan", "Raittiusväki! Tässä on se varsinainen kieltolakilista", "Rehellisyys maan perii" ja "Koko kansan onni ja hyvinvointi".

Kaikilla suurilla puolueilla oli lukuisa joukko niin sanottuja yleisehdokkaita eli sellaisia ehdokkaita, jotka esiintyivät useamman kuin yhden samaan vaaliliittoon kuuluvan valitsijayhdistyksen listoilla. Tämä edesauttoi ehdokkaan läpimenoa, koska vaalilain mukaan ehdokkaan eri listoilta saamat äänet ja myös vertausluvut laskettiin yhteen. Puolueet myös asettivat ehdokkaita taktisesti sopiviin vaalipiireihin, koska mitään rajoituksia asettua ehdokkaaksi missä tahansa vaalipiirissä ei ollut. Näillä toimenpiteillä pyrittiin varmistamaan se, että puolue saisi varmasti eduskuntaan haluamansa henkilöt eli "parhaat voimat". Niinpä esimerkiksi helsinkiläinen J.K. Paasikivi oli ehdokkaana Turun läänin pohjoisessa vaalipiirissä suomalaisen puolueen yhdeksällä eri ehdokaslistalla sijalla kaksi. Näin hän saattoi olla varma valinnastaan jo ennen vaaleja.

Toinen myöhemmin tunnettu poliitikko, Kyösti Kallio oli ehdokkaana peräti kahden puolueen, nuorsuomalaisten ja maalaisliiton listoilla Oulun läänin eteläisessä vaalipiirissä. Vaasan läänin itäisessä vaalipiirissä J.H. Aalto oli ehdokkaana kolmen puolueen (Nuorsuomalaiset, Maalaisliitto ja Tasaiset) listoilla. Toinen kolmen puolueen ehdokas oli Hämeen läänin pohjoisessa J. Haavisto edustaen Nuorsuomalaisia, Kristillistä työväkeä ja Kristillismielisiä.

Sosialidemokraattien Miina Sillanpää puolestaan oli ehdokkaana kahdessa vaalipiirissä, Uudellamaalla ja Oulun läänin eteläisessä. Ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokas W.T. Rosenqvist taas oli ehdokkaana peräti kolmessa vaalipiirissä. Vaalilain mukaan useassa vaalipiirissä ehdokkaana ollut tuli valituksi siitä vaalipiiristä, jossa hänen saamansa vertausluku oli suurin.

Loppujen lopuksi näitä usean puolueen ja vaalipiirin ehdokkaita oli kuitenkin melko vähän, eli pääsääntö oli ehdokkuus yhden puolueen listoilla yhdessä vaalipiirissä.

Lapin vaalipiirissä, josta valittiin vain yksi ehdokas, asetettiin yhteensä seitsemän ehdokasta. Suomalainen puolue asetti kolme, nuorsuomalainen puolue kaksi ja sosialidemokraatit kaksi.

7.4. Ehdokashakemuksen tekeminen

Ehdokasasettelun tekninen toimittaminen tapahtui lähes samoin kuin nykyäänkin. Ehdokashakemukset tehtiin kahdella tapaa: joko käyttäen sitä varten painettuja valmiita lomakkeita tai kirjoittaen asiakirja kokonaan käsin. Useissa puolueiden tai muiden tahojen laatimissa vaalioppaissa annettiin hakemuksen tekemiseksi asiakirjamalleja, joita sitten tunnollisesti noudatettiin. Tarvittavia asiakirjoja oli neljä: valitsijayhdistyksen perustamisasiakirja, ehdokashakemus, julkilausuma vaaliliiton perustamisesta ja ilmoitus vaaliliitosta.

Hakemusasiakirjat toimitti vaalipiirilautakunnalle valitsijayhdistyksen valitsema asiamies tai asiamiehet yhdessä, jos useampia asiamiehiä oli valittu. Hakemuksessa oli ehdokaslista ja yhdistyksen muodostaneiden äänioikeutettujen nimet allekirjoituksineen sekä haluttaessa myös "yleispyrintö, jota yhdistys tahtoo saada toteutetuksi tai erityinen tunnussana, joka osoittaa yhdistyksen käsityksen jostakin yleisestä kysymyksestä". Vaaliliiton muodostaneiden valitsijayhdistysten tuli lisäksi antaa erityinen julkilausuma vaaliliiton perustamisesta.

Teknisesti ehdokasasettelu sujui hyvin. Puolueet ja vaaliasiamiehet olivat opetelleet vaalilain säännökset ja hakemuksen teon varsin onnistuneesti. Epätietoisuutta ja sekaannuksiakin kuitenkin esiintyi: esimerkiksi Hämeen eteläisessä vaalipiirissä keskuslautakunta hylkäsi ensimmäisessä kokouksessaan lähes kaikki hakemukset koska valitsijayhdistykset olivat ilmoittaneet itselleen enemmän kuin yhden "yleispyrinnön".

Turun läänin eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta kieltäytyi kirjoittamasta Suomalaisen puolueen valitsijayhdistysten vaaliliiton nimeksi ehdokaslistojen yhdistelmään ja vaalilippuun "Suomalaisen puolueen vaaliliitto", koska keskuslautakunnan mielestä nimi voisi aiheuttaa sekaannusta, sillä maassa oli kaksi suomalaista puoluetta. Niinpä lautakunta merkitsi kaikki vaaliliitot kirjaimilla A:sta alkaen, jolloin Suomalaisen puolueen vaaliliitto sai nimen "Vaaliliitto D". Vaalien jälkeen senaatin prokuraattori piti keskuslautakunnan ratkaisua vaalilain vastaisena, mutta katsoi vastauksessaan hänelle tehtyyn kanteluun, ettei asia antanut aihetta toimenpiteisiin.

7.5. Ehdokaslistojen yhdistelmä ja vaalilippu

Vaalipiirin keskuslautakunta painatti ensimmäisen, punaiselle paperille painetun version ehdokaslistojen yhdistelmää jo heti ensimmäisen ehdokashakemusten tarkastuskokouksen (13.2.1907) jälkeen. Yhdistelmään otettiin samalle lehdelle kaikki hyväksytyt ehdokaslistat ehdokkaineen. Listojen järjestys määräytyi sen mukaan, missä järjestyksessä ne olivat lautakunnalle saapuneet. Yhdistelmää lähetettiin valitsijayhdistyksille, kunnille ja maistraateille sekä pidettiin myös yleisön saatavana.

Tähän yhdistelmään sai anoa muutoksia ja kun 15. päivänä ennen ensimmäistä vaalipäivää eli 28.2.1907 pidetyssä keskuslautakunnan kokouksessa kaikki muutokset oli käsitelty, voitiin painattaa toinen ja lopullinen, vihreälle paperille painettu versio yhdistelmästä. Tässä lopullisessa versiossa otettiin huomioon myös valitsijayhdistysten tekemät vaaliliitot siten, että samaan vaaliliittoon kuuluvat ehdokaslistat järjestettiin yhteisen otsakkeen alle.

Kun lopullinen yhdistelmä oli valmis, keskuslautakunta laati ja painatti myös varsinaisia vaalilippuja. Vaalilippu oli käytännössä samanlainen kuin lopullinen ehdokaslistojen yhdistelmä, koska myös siihen merkittiin kaikki ehdokaslistat ehdokkaineen. Vaalilippu painettiin kuitenkin valkoiselle paperille.

Keskuslautakunta toimitti vaalilippuja ja yhdistelmiä sekä vaalileimasimet vaalipiirinsä vaalilautakunnille. Esimerkiksi Hämeen eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta painatti 11 000 ehdokaslistojen yhdistelmää ja 95 000 vaalilippua. Vaalipiirissä oli äänioikeutettuja 74 106 ja äänestysalueita 153.

Lopullista ehdokaslistojen yhdistelmää sijoiteltiin muun muassa vaalihuoneistojen odotustiloihin ja vastaaviin paikkoihin, joissa äänestäjät saattoivat rauhassa tutustua siihen ennen kuin ilmoittautuivat vaalilautakunnalle äänestämään.

8. ÄÄNESTÄMINEN

8.1. Miten kansa oppi äänestämään?

Suurimmalle osalle lähes 1,3 miljoonasta äänioikeutetusta sekä itse vaalit että myös äänestämisen tekninen suoritus olivat täysin uusi asia. Lisäksi suhteellisen vaalitavan pelättiin olevan hankalasti äänestäjien hahmotettavissa. Aikaa vaalilain vahvistamisesta itse vaaleihin oli vain noin kahdeksan kuukautta.

Vaalimenettelyä ryhdyttiinkin heti kesällä 1906 esittelemään monin eri tavoin. Sanomalehdet olivat siinä tärkeä tiedotuskanava. Vaaliasia oli esillä myös erilaisissa kokouksissa ja iltamissa, joita erityisesti puolueet järjestivät. Lisäksi syksyn 1906 ja alkutalven 1907 aikana laadittiin useita erilaisia yleistajuisia oppaita, joissa vaalimenettelyä selostettiin niin äänestäjän kuin vaalilautakunnankin näkökulmasta. Luonnollisesti puolueet painattivat myös omia "vaalioppaitaan", joissa vaalimenettelyn selostamisen lisäksi neuvottiin suorasukaisesti äänestämään "oikeita" ehdokaslistoja. Useissa oppaissa myös mainittiin nimeltä ne valitsijayhdistykset, joita ainakaan EI tule äänestää!

Myös Kiannon Punaisessa Viivassa Topi ja Riikka opiskelevat uutta järjestelmää suutari Raappanan heille lähettämän kirjasen avulla: *"Mieli jännityksissä, wapisewin kalwosin, jäi Topi pitelemään ohutta kirjaa kämmenissään: "Jos lienee hyvinkin itse soli-sali- ratti" hän mielti, mutta ei rohjennut ajatustaan heti ääneen lausua Riikan kuullen.*

Hän pujotti kaksi pärettä pihtiin ja tuimasti rypistäen kulmiaan alkoi paitahisillaan tawailla puoliääneen:

Koo aa ännä – ka-kan, pitkä ässä aa... Kanaakohan tuo takaa ajanee? sanoi hän ääneen. -Tulehhan Riikka, ei minun silmäni tässä päreen tuikkeessa oikein ota". Riikka, joka oli hywä räntin lukija, sai pian selwille, että kirjankannessa seiso i nimi:

"Arvasinhan minä, että sitä se on justiin sitä soli-sali rattia!" wirkkoi Topi tolkussaan ja käänsi lehteä.

Riikka palasi ja luki:

"Suomen suu-suuri ruhtinaan naamamaan waltio päiwille ko-koontuwa etuskunta etustaa Suomen kansaa."

Sitäpähän kuulostaa olewan, wakuutteli Topi mielissään. – Luehan vielä muuan roikka. Riitta luki.

"Etus kunta on yksikamari nen. Siihen kuuluu ka kaksi sataa-sannoo-etustajaa."

Joo! pani Topi ylen wiisaan näköisenä. – Yksi siinä kamari tulee olemaan aiwan kuin pappilan kanahuoneessa.

Riitta luki eteenpäin:

"Oi oi keutettu walitse maan etus tajaa on jokainen Suomen kansa lainen sekä mies että nainen..."

Siinä sen nyt ite kuulet, jotta akatkin kelpaa, - selwitti Topi täydellisesti tyytyväisenä ikäänkuin itse olisi lukenut ja otti kirjan Riikalta pois sekä wei pöydälle. – huomenna päivän valossa luetaan lisää. Joko alat uskoa?

Paasikivi kirjoitti muistelmissaan: "Valmistaessamme eduskuntakomiteassa vaalilakia pelkäsimme, miten kansa saataisiin ymmärtämään uuden uutukaista suhteellista vaalijärjestelmää. Sitä alettiin heti kesällä 1906 ahkerasti kokouksissa, sanomalehdissä ja muissa julkaisuissa selittää. Säilyneiden paperieni joukossa on arkkeja, joihin olen värikynällä piirustanut suuria numerosarjoja, joiden nojalla selittelin kokouksissa vaalitulosten laskemista. Panimmepa toimeen oikeat leikkivaalit. Asetettiin eri puolueiden ehdokkaita, ja niiden kannattajat esiintyivät hanakasti. Vaali ja äänen laskeminen d'Hondtin sääntöä selitettiin. Sekä ensimmäiset että niitä seuranneet monet vaalit ovat osoittaneet liioitteluksi eduskuntakomitean pelon, ettei kansa voisi järjestelmää ymmärtää."

Vaalilautakunnille ja vaalipiirien keskuslautakunnille virallisen ohjeistuksen antoi Senaatin oikeustoimituskunta. Senaatin oikeustoimituskunnan esittelijäsihteeri Filip Grönvall, jonka kynästä oikeustoimituskunnan ohjeet lienevät peräisin, kirjoitti myös omaan lukuunsa vaalilain kommentaarin, jossa keskityttiin erityisesti selostamaan suhteellista vaalitapaa (Suomen suuriruhtinaanmaan vaalilaki ja valtiopäiväjärjestys. Vaaliviranomaisia, valitsijoita ja edustajia varten selityksillä varustanut Filip Grönvall. Helsinki 1906).

8.2. Äänestyspaikat

Vuonna 1907 maassa oli 38 kaupunkia ja 478 maalaiskuntaa eli yhteensä 516 kuntaa.

Äänestyspaikkoja eli äänestysalueita oli koko maassa 2 462. Kaupungeissa äänestyspaikkoja oli 121 ja maaseudulla 2341. Keskimäärin jokaista äänestysaluetta kohti oli 517 äänioikeutettua, mutta paikallisten olosuhteiden mukaan luku vaihteli huomattavasti: Uudenmaan läänin vaalipiirin kaupungeissa se oli 1945 ja Lapin vaalipiirissä 271. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa oli yhteensä 2914 äänestysaluetta, joihin kuului keskimäärin 1448 äänioikeutettua.

Äänestäminen oli mahdollista vain kahtena vaalipäivänä, perjantaina 15.3. ja lauantaina 16.3.1907. Mitään ennakkoon äänestysmahdollisuutta ei ollut.

Jokainen äänioikeutettu saattoi äänestää vain siinä äänestysalueessa, jonka vaaliluetteloon hänet oli merkitty. Tästä oli kuitenkin yksi poikkeus niitä henkilöitä varten, jotka olivat vaalipäivinä muulla paikkakunnalla kuin omallaan. Tällöin äänioikeutetun, joka halusi äänestää, tuli ennen vaaleja pyytää oman äänestysalueensa vaalilautakunnalta ote vaaliluettelosta. Oteessa vaalilautakunta todisti, että henkilö on äänioikeutettu kyseisessä äänestysalueessa.

Vaalipäivänä äänioikeutettu saattoi sitten mennä mihin tahansa muuhun äänestyspaikkaan ja esittää otteen sen äänestysalueen vaalilautakunnalle. Vaalilautakunta merkitsi äänestäjän nimen pöytäkirjaan ja antoi hänelle vaalilipun. Jos äänestäjä kuului toiseen vaalipiiriin, hän käytti hyväkseen äänestyslipussa olevaa "tyhjää kohtaa" ja merkitsi siihen oman vaalipiirinsä sen ehdokaslistan, jota hän halusi äänestää. Lisäksi hänen oli merkittävä äänestyslipun kääntöpuolelle oman vaalipiirinsä nimi. Tällä tavoin vaalilautakunta saattoi lähettää äänen oikean vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Niitä oteääniä, jotka annettiin saman vaalipiirin sisällä, ei tilastoitu. Sen sijaan niitä oteääniä, jotka annettiin toisissa vaalipiireissä oli koko maassa 8532.

8.3. Äänestyslippu ja punaisen viivan veto

Äänestyslippu eli vaalilippu oli suuri lakana, johon oli merkitty kaikki asianomaisen vaalipiirin valitsijayhdistykset kaikkine ehdokkaineen ja puoluetunnuksineen. Mitä enemmän valitsijayhdistyksiä ja ehdokkaita vaalipiirissä oli, sitä suurempi vaalilippu oli. Vaalilippuun oli jätetty myös ns. tyhjä paikka, johon äänestäjä sai kirjoittaa keiden tahansa henkilöiden nimet, joita hän halusi äänestää. Näiden ei siis tarvinnut olla edes asetettuja ehdokkaita, joten äänestäjällä oli mahdollisuus niin halutessaan muodostaa kokonaan uusi valitsijayhdistys. Tyhjää paikkaa käytettiin myös silloin, jos äänestäjä äänesti otteella toisessa vaalipiirissä: tällöin hän kirjoitti tyhjään kohtaan oman vaalipiirinsä sen valitsijayhdistyksen ehdokkaat, joita halusi äänestää.

Äänestysmerkintä

Äänestäjän tehtävänä oli merkitä äänestyspaikalla olleella punakynällä viiva vaalilippuun sen valitsijayhdistyksen kohdalle, jonka ehdokkaita hän halusi äänestää. Tällä tavoin hän antoi ehdokaslistassa ensimmäiseksi sijoitetulle ehdokkaalle yhden äänen, listassa toisena olevalle puoli ääntä ja listassa kolmantena olevalle yhden kolmasosa ääntä. Jokaisella äänestäjällä oli siis käytössään 1,83 ääntä.

Äänestäjällä oli kuitenkin myös mahdollisuus muuttaa valitsijayhdistyksen ehdokaslistan järjestystä. Hän saattoi esimerkiksi asettaa listaan kolmanneksi sijoitetun ehdokkaan ensimmäiseksi, ensimmäisen ehdokkaan toiseksi ja toisen ehdokkaan kolmanneksi. Tätä varten hänen tuli, punaisen viivan vetämisen lisäksi, merkitä kolmanneksi sijoitetun ehdokkaan kohdalle numero 1 ja ensimmäiseksi sijoitetun ehdokkaan kohdalle numero 2.

Äänestäjän kolmas vaihtoehto oli kirjoittaa kokonaan oma ehdokaslistansa vaalilipussa olleeseen tyhjään kohtaan.

Suurin osa äänestäjistä äänesti helpoimmalla tavalla eli merkitsemällä punaisen viivan ehdokaslistan kohdalle muuttamatta ehdokkaiden järjestystä. Tilastoja asiasta ei ole, mutta listoja lienee muutettu melko vähäisessä määrin. Myös itse kirjoitetut listat olivat harvinaisia.

Miksi äänestysmerkintä tehtiin punaisella kynällä?

Hermanssonin komitea ehdotti, että äänestysmerkintä vaalilippuun tehtäisiin punaisella kynällä, koska se helpottaisi äänten laskentaa. Komiteassa kuitenkin keskusteltiin myös tavallisen kynän käyttämisestä, mutta tällöin jäsen Schybergson oli todennut: "Tämä laki on niin radikaalinen, että punainen väri siihen erinomaisesti soveltuu". Niinpä "punainen viiva" tuli myös vaalilakiin ja säilyi siellä vuoteen 1935 asti, jolloin määräys punaisesta kynästä poistettiin.

Vaalisalaisuuden turvaaminen

Punainen viiva vedettiin vaalisalaisuus säilyttäen. Vaalilaissa käytännön järjestelyt kuitenkin tältä osin jätettiin avoimiksi: "Erittäinkin tulee siitä olla huolta pidetty, että valitsija saattaa täysin säilyttämällä vaalisalaisuuden vaalilippuunsa merkitä, miten hän äänestää, ja että tätä varten tarpeelliset apuneuvot ovat saatavissa".

Monissa paikoissa käytettiin "suojalaitetta", joka asetettiin esimerkiksi pöydälle siten, että muodostui nykyistä äänestyskoppia vastaava rakennelma. Myös varta vasten tehtyjä äänestyskoppeja oli käytössä. Koppia kutsuttiin myös "karsinaksi" tai "pulpetiksi". Joissain paikoissa äänestysmerkintä taas tehtiin erillisessä huoneessa.

Vaaliavustaja

Niitä äänestäjiä varten, joille äänestysmerkinnän tekeminen oli syystä tai toisesta hankalaa, oli äänestyspaikalla erityinen vaaliavustaja, joka auttoi merkinnän tekemisessä. Avustajan tuli "tunnollisesti täyttää valitsijan osotukset kuin myös pitää salassa vaalitoimituksessa saamansa tiedot".

Vaaliurna

Äänestysmerkintänsä jälkeen äänestäjä taittoi vaalilipun kokoon vaalisalaisuuden säilyttämiseksi ja palasi vaalilautakunnan luo, jossa äänestyslippu leimattiin. Sen jälkeen äänestäjä itse pudotti lipun vaaliurnaansa. Vaaliurnat olivat koko maassa samanlaisia metallisia urnia, jotka senaatin oikeustoimituskunta oli keskitetysti valmistuttanut ja lähettänyt vaalilautakunnille.

Ensimmäinen vaalikeräys

Vuoden 1907 eduskuntavaalien äänestyspaikoilla järjestettiin myös ensimmäinen vaalikeräys.

8.4. Äänestysaktiivisuus

Äänestämässä kävi kaikkiaan 899 347 äänioikeutettua eli 70,7 % kaikista äänioikeutetuista. Valitettavasti tilastot eivät kerro erikseen naisten ja miesten äänestysaktiivisuutta. Äänestysinto kaupungeissa (72,7 %) oli jonkin verran suurempaa kuin maaseudulla (69,9 %).

Muissa kuin omassa vaalipiirissään (otteella) äänestäneitä oli koko maassa 8532 eli vajaa prosentti kaikista äänestäneistä.

Vaalipiireittäin äänestysaktiivisuus oli seuraava:

- Uudenmaan läänin vp. 74,1 %
- Turun läänin eteläinen vp. 80,3 %
- Turun läänin pohjoinen vp. 78,5 %
- Hämeen läänin eteläinen vp. 77,5 %
- Hämeen läänin pohjoinen vp. 76,4 %
- Viipurin läänin läntinen vp. 74,8 %
- Viipurin läänin itäinen vp. 64,9 %
- Mikkelin läänin vp. 65,1 %
- Kuopion läänin läntinen vp. 63,8 %
- Kuopion läänin itäinen vp. 59,3 %
- Vaasan läänin eteläinen vp. 70,3 %
- Vaasan läänin pohjoinen vp. 72,4 %
- Vaasan läänin itäinen vp. 68,6 %
- Oulun läänin eteläinen vp. 62,9 %
- Oulun läänin pohjoinen vp. 58,2 %
- Lapin vp. 30,1 %

Korkein äänestysaktiivisuus oli Naantalissa, jossa peräti 96,5 % äänioikeutetuista kävi äänestämässä. Muista kunnista yli 90 %:n aktiivisuuteen ylsivät

- Turun läänin eteläisestä vaalipiiristä Lumparland (93 %), Brändö (92 %), Iniö (90,7 %), Prunkkala (91,7 %), Pöytyä (90 %), ja Yläne (92,5 %) sekä
- Turun läänin pohjoisesta vaalipiiristä Ulvila (94,7 %), Lavia (92,7 %), Mouhijärvi (93,5 %), Suoniemi (90,7 %) ja Kiikoinen (90,5 %).

Koko maan alhaisin äänestysaktiivisuus oli puolestaan Inarissa, jossa vain 16,7 % äänioikeutetuista käytti äänioikeuttaan. Alle 50 %:n jäätiin lisäksi

- Turun eteläisen vaalipiirin Kaksikerrassa (48 %),
- Viipurin läntisen vaalipiirin Haminassa (49,9 %),
- Viipurin itäisen vaalipiirin Suistamossa (46,5 %), Suojärvellä (28,9 %), Salmissa (25,7 %) ja Impilahdella (48,4 %),
- Kuopion itäisen vaalipiirin Kaavilla (48,9 %), Kiihtelysvaarassa (48,8 %) ja Rautavaaralla (46,2 %),
- Oulun eteläisen vaalipiirin Utajärvellä (49,8 %) ja Tyrnävällä (46,4 %),
- Oulun pohjoisen vaalipiirin Kuolajärvellä (41,5 %), Rovaniemellä (37,2 %) ja Kolarissa (31,7 %) sekä
- Lapin vaalipiirin kaikissa kunnissa eli Inarin lisäksi Muonionniskassa (33,7 %), Enontekiäisessä (23,5 %), Kittilässä (38,1 %), Sodankylässä (27,8 %) ja Utsjoella (39,7 %).

Kuten luvuista huomataan, äänestysaktiivisuus vaihteli maan eri osissa melko paljonkin. Länsi- ja eteläsuomalaiset olivat hyvinkin aktiivisia, mutta toisaalta Pohjois- ja Itä-Suomen asukkaat taas melko passiivisia. Erityisen alhaista vaaliosallistuminen oli Lapin vaalipiirissä. Pohjois- ja Itä-Suomessa asiaa selittänevät osaltaan hankalat kulkuyhteydet talvisaikaan, jotka ovat saattaneet haitata niin ehdokkaiden vaalikampanjointia ja muuta tiedonjakelua kuin myös äänestäjien menemistä äänestyspaikoille.

Tätä taustaa vasten myös Kiannon Punaisen Viivan tapahtumia, joiden mukaan vaalit innostivat kaikkia kansankerroksia ja erityisesti köyhää väestöä, on pidettävä kaunokirjalliseen tyyliin melko liioiteltuina, koska kirjailijan kotipitäjässä Suomussalmella, jonne kirjan tapahtumien voidaan kuvitella sijoittuvan, äänestysprosentti oli vaatimaton 57,4.

9. VAALIKAMPPAILU

Puolueiden ehdokkaat ja muut agitaattorit ja "rakuraattorit" kiersivät vaalipiireissään erilaisissa kansankokouksissa ja iltamissa esittelemässä ja kehumassa omien puolueidensa vaaliohjelmiä ja samalla haukkumassa kilpailevien puolueiden ohjelmia ja tavoitteita. Värikäs ja ilmeisesti jossain määrin todellisuuspohjainen kuvaus tällaisesta kokouksesta on Kiannon romaanissa Punainen Viiva.

Paasikivi kertoi muistelmissaan vaalikamppailusta seuraavaa:

"Omasta puolestani liikuin syksyllä 1906 ja alkukuukausina 1907 useimmissa Satakunnan kunnissa poliittista valistusta levittämässä. Satakunnan pääkaupungissa Porissa pidettiin sekä silloin että myöhemmin suuria koko vaalipiirin kokouksia, joihin Satakunnan maanviljelijät lukuisasti kerääntyivät... Porilaiset kertoivat, miten eräs satakuntalainen nuori isäntämies, innokas puolueemme kannattaja, käytti useampia viikkoja mieskohtaiseen vaalitoimintaan. Hän ajoi reessä ympäri vaalipiiriä ja kun tuli joku vastaan, pysäytti hevosen ja alkoi valistaa vastaantulijaa. Hevonen on, kuten tunnettu, viisas eläin, ja niin Polle pian ymmärsi asian ja aina kun joku ihminen tuli tiellä vastaan, itsestään seisahtui. Mutta Polle ei huomannut, milloin vaalit oli pidetty, vaan vielä jälkeenkäin päin jonkun vastaan tullessa aina itsepintaisesti seisahtui ja heitti taakseen isännälleen silmäyksen, joka sisälsi: "Eikö ruveta agiteeraamaan?". Isännällä oli eri puuha saada Polle ymmärtämään, että vaalit olivat ohi ja agitaatio loppunut".

Vaikka vaalijärjestelmä olikin sellainen, jossa äänestäjä äänesti ensisijassa kolmen ehdokkaan ehdokaslistaa eikä yksittäistä ehdokasta, ehdokkaat kuitenkin kampanjoivat myös henkilökohtaisesti ja laativat omia vaalimainoksiaan.

Vaalikamppailu saikin kansalaiset liikkeelle, "pohjakerroksia myöten", kuten Paasikivi asian ilmaisi. Odotukset ja toiveet, erityisesti köyhän väestönosan keskuudessa olivat korkealla, usein jopa liiankin korkealla. Ja kun muutosta elioloihin ei sitten vaalien jälkeen tapahtunutkaan, oli pettymys sitä suurempi. Kianto kuvasi tätä Punaisessa viivassa sinänsä osuvasti, vaikkakin kirjailijan vapaudella ilmeisen liioitellusti:

Odotuksia:

"Se on sillä tavalla, kuule Topi, että tulewan maaliskuun 15. päivänä tämä maa ja tämä maailma taitaa tosiaankin kallistua toiselle kantilleen"...

Agitaatiota:

"Maat uudestaan jaetaan! Köyhäin werot poistetaan! Wanhuuden eläkkeet warataan! Wirka-miehet, tyhjäntoimittajat, wähenetään Tuhansien markkojen palkat supistetaan! Ylellisyys herroilta kielletään! Tieto ja walistus lewitetään ilmaiseksi! Lapset puetaan ja koulutetaan! Lääkärit pannaan kiertämään ympäri perukoita, niin ihmislääkärit kuin eläintohtoritkin! Jokainen köyhä elää tästä lähtien kättensä töillä omassa kodissaan tarvitsematta milloinkaan työntyä peninkulmain päähän rahapennin hankintaan. Koko elämän muoto paranee!"

Pettymys:

"Punainen wiiva? eiwätkö siellä lienekkään huomanneet, että se oli kärsivän kansan sydänve-rellä vedetty? Piti tulla tuossa tuokiossa walkeat leiwät ja walkeat puurot, silavat ja rokat? Piti tulla eheät paidat ja kauniit kuwakirjat lapsille? Piti tulla nisukahvit ja lämpöiset turkit wilussa värjöttäville? Ihmemullistukset tuleman piti punawiiwan perässä - miksi ei tullutkaan? Tulee jahka joutuu? Tulee - ei tulekkaan?"

10. VAALIEN TULOKSET JA ÄÄNTENLASKENTA

10.1. Äänten laskenta

Äänestyslippujen toimittaminen vaaliurnasta laskentaan

Kun toinen äänestyspäivä 16.3.1907 päättyi, vaalilautakunta avasi vaaliurnan, laski äänestyslippujen lukumäärän ja paketoi liput. Vaalilautakunnat eivät siis avanneet lippuja ja laskeneet vaalien tulosta alustavasti kuten nykyisin. Ne vaaliliput, joiden kääntöpuolelle otteella äänestänyt oli merkinnyt jonkun toisen vaalipiirin nimen, toimitettiin postiin kyseisen vaalipiirin keskuslautakunnalle lähetettäväksi.

Tarkoitus oli, että vaaliliput otettiin urnasta ja paketoitiin heti toisen vaalipäivän päätyttyä, mutta vaalilaissa oli myös säännös, jonka mukaan "jos annettuja vaalilippuja ei voida heti laskea, sentähden että aika on pitkälle kulunut, vaaliurna on suljettava vähintään kolmen läsnäolijan sinetillä ja pantava varmaan talteen, ja toimitetaan annettujen vaalilippujen laskeminen ja päällykseen paneminen seuraavana päivänä".

Yleensä vaalilippujen urnasta otto ja mahdollinen säilyttäminen eivät tuottaneet ongelmia. Poikkeuksia kuitenkin oli, kuten Marttilan kunnassa tapahtunut välikohtaus osoittaa.

Kun paketointi oli tehty, lähetys oli vietävä mahdollisimman pian lähimpään postitoimistoon oman vaalipiirin keskuslautakunnalle lähetettäväksi. Suomen Postihallitus oli antanut postinhoitajille omat ohjeensa muun muassa siitä, että postivirkamies ei saanut kieltäytyä vastaanottamasta vaalilippulähetyksiä minä aikana päivästä tahansa, "ei edes yöaikaanakaan, jos nimittäin samana yönä tai seuraavana aamuna posti lähtee lähetysten osotepaikkaan." Ennen vaaleja oli arvioitu, että lähetysten saapuminen vaalipiirien keskuslautakuntiin kestäisi enintään kaksi viikkoa ja tähän myös varauduttiin. Käytäntö kuitenkin osoitti, että lippupaketit kulkivat postissa huomattavasti nopeammin.

Laskentajärjestelyt vaalipiirin keskuslautakunnassa

Vaalipiirien keskuslautakunnat palkkasivat itse omat ääntenlaskijansa. Hämeen eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta haki lehti-ilmoituksilla "kuuttatoista ylioppilasta tahi muuta siihen (laskentaan) kykenevää henkilöä" ja maksoi laskijoille 10 markkaa tehdyltä työtunnilta, pyhätyöstä palkkio oli kuitenkin kaksinkertainen. Lisäksi keskuslautakunta palkkasi lajittelijoita, sitoja ja vahtimestarin, joille maksettiin 5 mk tunnilta sekä kanslia-apulaisen, jolle maksettiin 2 mk tunnilta. Rahoitus palkkauksiin ja muihin toimintamenoihin saatiin lääninhallitukselta.

Vaalilippujen laskentamenettely oli keskuslautakunnissa tarkkaan järjestetty. Hämeen eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta oli laatinut erityisen työjärjestyksen, jonka mukaan laskenta suoritettiin.

Vaaliliput olivat suurikokoisia ja niihin oli voitu tehdä monenlaisia merkintöjä (yksi punainen viiva, muutettu listan järjestys eri variaatioineen, itse kirjoitettu lista kolmella, kahdella tai yhdellä ehdokkaalla, hylkäykseen johtaneet merkinnät), joten lippujen tarkastus ja tuloksen laskeminen oli aikaa vievää puuhaa. Keskuslautakunnilla oli käytössään lääninhallituksilta saadut laskukoneet sekä senaatin lähettämät laskentapöytäkirjakaavakkeet.

10.2. Tuloksen laskenta

Vaalien tulos laskettiin pääpiirteissään seuraavasti:

- Ensin laskettiin kunkin valitsijayhdistyksen ehdokkaiden saamat äänet. Listan ensimmäinen ehdokas sai yhden äänen, listan toinen ehdokas puoli ääntä ja listan kolmas ehdokas kolmasosaäänänen. Esimerkki: Valitsijayhdistystä A oli äänestänyt 10 henkilöä (eli 10 äänestäjää oli merkinnyt punaisen viivan tämän valitsijayhdistyksen kohdalle). Yksi äänestäjä oli muuttanut ehdokkaiden järjestyksen. Ehdokas A1 sai 9,5 ääntä, ehdokas A2 sai 5,5 ääntä ja ehdokas A3 sai 3,33 ääntä.
- Sitten annettiin listan ehdokkaille vertausluvut. Eniten ääniä saanut sai vertausluvukseen listalle annettujen äänten kokonaismäärän, toiseksi eniten ääniä saanut puolet siitä ja kolmanneksi eniten ääniä saanut kolmanneksen siitä. Esimerkki: A1 sai vertausluvukseen 18,33, A2 vertausluvukseen 9,16 ja A3 vertausluvukseen 6,11.
- Jos vaaliliitto oli muodostettu, asetettiin vaaliliiton kaikki ehdokkaat edellisen kohdan mukaisten vertauslukujen mukaiseen paremmuusjärjestykseen. Jos joku ehdokas oli yhteinen kahdelle tai useammalle valitsijayhdistykselle, hänen kaikki valitsijayhdistyskohtaiset vertauslukunsa laskettiin yhteen.
- Sitten annettiin vaaliliiton kaikille ehdokkaille uudet vertausluvut siten, että edellisen kohdan mukaisesti ensimmäiseksi sijoitettu sai vertausluvukseen koko vaaliliitolle annettujen äänten kokonaismäärän, toiseksi sijoitettu puolet siitä, kolmanneksi sijoitettu kolmanneksen ja niin edelleen. Jos joku ehdokas oli yhteinen kahdelle tai useammalle vaaliliitolle, hänen vaaliliittokohtaiset vertauslukunsa laskettiin yhteen. Tämä yhteenlaskettu vertausluku ei kuitenkaan saanut olla suurempi kuin se vertausluku, joka ehdokkaalle olisi tullut, jos esimerkiksi kaksi vaaliliittoa olisivatkin muodostaneet yhden vaaliliiton.
- Lopuksi kirjoitettiin kaikki ehdokkaat edellisen kohdan mukaisten vertauslukujensa mukaiseen paremmuusjärjestykseen ja tästä listasta valittiin kansanedustajiksi niin monta kuin vaalipiiristä tuli edustajia valita. Jos joku ehdokas oli tullut valituksi kahdesta tai useammasta vaalipiiristä, hän sai edustajanpaikan siitä vaalipiiristä, jossa hänellä oli suurin vertausluku.

Vaalilippujen laskeminen aloitettiin keskuslautakunnissa sitä mukaan kuin ne äänestysalueista saapuivat. Lautakunnan kokoushuoneen ulkopuolelle laitettiin taulu, johon merkittiin aina kunkin laskentapäivän jälkeen selvillä oleva laskentatilanne. Äänestysalueittaisia epävirallisia tuloksia voitiin antaa lautakunnasta ulos sitä mukaan kuin niitä valmistui. Yöksi vaaliliput ja laskelmat suljettiin lukittuun tilaan, jonka suojaksi asetettiin vielä poliisivartio.

Hämeen eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta sai kaikki vaaliliput kertaalleen lasketuksi maanantaina 25.3. eli yhdeksäntenä päivänä toisen vaalipäivän jälkeen. Sen jälkeen suoritettiin vielä tarkastuslaskennat ja vaalipiirin tulos voitiin vahvistaa torstaina 4.4.1907. Muissa vaalipiireissä laskenta eteni suurin piirtein samaa tahtia, joten kaikki tulokset saatiin vahvistettua huhtikuun alkupäivinä.

10.3. Tulokset

Vaaleissa vedettiin punaisia viivoja eli annettiin ääniä yhteensä koko maassa 899 347. Puolueiden saamat äänimäärät koko maassa olivat seuraavat:

sosialidemokraattinen puolue 329 946 ääntä (37,0 % hyväksytyistä äänistä),
suomalainen puolue 243 573 ääntä (27,3 %),
nuorsuomalainen puolue 121 604 ääntä (13,7 %),

ruotsalainen kansanpuolue 112 267 ääntä (12,6 %),
maalaisliitto 51 242 ääntä (5,8 %),
kristillinen työväki 13 790 ääntä (1,5 %),
muut puolueet 18 568 ääntä (2,1 %).
Hylättyjä äänestyslippuja oli 8 357 eli 0,9 % kaikista äänistä.

Puolueiden saamat äänet vaalipiireittäin

Sosialidemokraatit olivat suurin puolue kahdeksassa vaalipiirissä. Sen vahvoja vaalipiirejä olivat Turun pohjoinen, Uusimaa, Hämeen eteläinen, Hämeen pohjoinen ja Viipurin läntinen.

Suomalainen puolue oli puolestaan suurin puolue kuudessa vaalipiirissä. Sen vahvimmat vaalipiirit olivat Turun eteläinen, Viipurin itäinen, Turun pohjoinen ja Uusimaa. Nuorsuomalaisten kannatus keskittyi itäiseen Suomeen: parhaat tulokset se sai Viipurin läntisessä ja itäisessä sekä Kuopion läntisessä ja itäisessä vaalipiirissä.

Ei-valtakunnallisista puolueista Ruotsalainen kansanpuolue oli suurin puolue Uudellamaalla ja Vaasan eteläisessä ja sai hyvän tuloksen myös Turun eteläisessä ja Vaasan pohjoisessa.

Maalaisliitolla oli merkittävää kannatusta Viipurin itäisessä ja Oulun eteläisessä. Kristillinen työväki menestyi parhaiten Turun eteläisessä ja pohjoisessa.

Kansanedustajapaikat (200) jakaantuivat seuraavasti:

- sosialidemokraattinen puolue 80
- suomalainen puolue 59
- nuorsuomalainen puolue 26
- ruotsalainen kansanpuolue 24
- maalaisliitto 9
- kristillinen työväki 2

Tuloksia pidettiin yleisesti ottaen melko yllätyksellisinä. Erityisesti sosialidemokraattien kokonaispaikkamäärän suuruus ja heidän menestymisensä myös maaseudulla olivat muille puolueille yllätyksiä. Yllätys oli myös nuorsuomalaisten heikohko menestys koko maassa suuriin odotuksiin nähden.

Miten suhteellinen vaalijärjestelmä toimi käytännössä?

Suhteellisen vaalitavan käytännön toteutumista seurattiin jo vuoden 1907 vaaleissa tarkasti.

Tilastollinen päätoimisto liitti vaalitulostoihinsa vertailun siitä, miten suhteellisuus toteutui ja miten se olisi toteutunut, jos koko maa olisi ollut yhtenä vaalipiirinä.

Taulukosta voidaan todeta, että vaalijärjestelmä suosi kahta suurinta puoluetta, jotka saivat hieman suuremman osuuden edustajanpaikoista kuin mitä niiden koko maan äänimääräosuutensa olisi edellyttänyt. Sosialidemokraateilla "etu" oli kolme prosenttiyksikköä ja kuusi paikkaa ja suomalaisella puolueella 2,2 prosenttiyksikköä ja neljä paikkaa. Vastaavasti muut puolueet saivat paikkoja jonkin verran vähemmän kuin mitä niiden koko maan äänimäärä olisi edellyttänyt. Nuorsuomalaisten, ruotsalaisten ja kristillisen työväen "menetykset" oli yhden paikan luokkaa, mutta maalaisliiton ja erityisesti pienpuolueiden (muut puolueet) osalta järjestelmä toimi suhteellisuuden toteutumismielessä huonosti.

10.4. Valitut kansanedustajat

Ensimmäiseen eduskuntaan valittiin useita omana aikanaan kuuluisaa tai myöhemmin kuuluisaksi tullutta poliitikkoa.

Sosialidemokraattien listoilta valittiin mm. Miina Sillanpää, Edvard Valpas Hänninen, Väinö Tanner, Yrjö Sirola, Matti Paasivuori ja Oskari Tokoi.

Suomalaisen puolueen tunnettuja läpi-menijöitä olivat Aleksandra Gripenberg, Lauri Ingman, J.K. Paasikivi, Rikhard Danielsson-Kalmari sekä Hannes ja Hedvig Gebhard.

Nuorsuomalaisten listoilta eduskuntaan valittiin mm. Eero Erkko, Emil Nestor Setälä, P.E. Svinhufvud ja Santeri Alkio sekä maalaisliiton listoilta Kyösti Kallio. Nuorsuomalaisten ja maalaisliiton välinen rajankäynti oli vielä vuoden 1907 vaaleissa jonkin verran hapuilevaa, sillä esimerkiksi Oulun läänin eteläisessä vaalipiirissä maalaisliittolaisina eduskuntaan valitut Kyösti Kallio ja Heikki Kiiskinen olivat ehdokkaina myös nuorsuomalaisten listoilla ja vastaavasti nuorsuomalaisena valittu Mikko Knuutila oli ehdolla myös maalaisliiton listoilla.

Naisia uuteen eduskuntaan valittiin 19. He olivat maailman ensimmäiset naiskansanedustajat, sillä vaikka naisten äänioikeus ja vaalikelpoisuus oli toteutettu Suomea aikaisemmin Australiassa (1902), naisia ei siellä vielä oltu valittu parlamenttiin. Uuden Seelannin naiset saivat äänioikeuden ensimmäisinä maailmassa vuonna 1893, mutta vaalikelpoisuuden vasta vuonna 1919.

Kaikki vuoden 1907 eduskuntavaaleissa valitut kansanedustajat puolueittain ja vaalipiireittäin. Valittujen sosialidemokraattien keski-ikä oli 35,5 vuotta, suomalaisen puolueen edustajien 44,5 vuotta, nuorsuomalaisten 45,5 vuotta, ruotsalaisen kansanpuolueen edustajien 46 vuotta, maalaisliiton 35,5 vuotta ja kristillisen työväen edustajien 47,5 vuotta.

Mainittakoon vielä, että eduskunnan uudistamiskomitean 14 jäsenestä peräti 10 tuli valituksi kansanedustajaksi. Valtiopäiväjärjestyksen ja vaalilain syvällisellä asiantuntemuksella eduskuntaan etenivät sosialidemokraattien Lindroos, Valpas Hänninen ja Sirola, suomalaisen puolueen Danielsson, Paasikivi ja Torppa, nuorsuomalaisten Alkio, Setälä ja Svinhufvud sekä ruotsalaisten Schybergson.

11. VAALIEN KUSTANNUKSET

Vaalilain mukaan eduskuntavaalien kustannuksista vastasi valtio, lukuun ottamatta vaalilautakuntien menoja, jotka kuntien tuli suorittaa. Lisäksi mainittiin, että vaalipiirien keskuslautakunnilla ja vaalilautakunnilla oli vapaakirjeoikeus.

Valtion menot aiheutuivat pääosin vaalimateriaaleista (vaaliliput, ehdokaslistojen yhdistelmät, lomakkeet, vaaliurnat jne.) sekä vaalipiirien keskuslautakuntien palkkioista.

Vuoden 1907 tilinpäätöksen mukaan valtion kustannukset vaaleista olivat 438 895 markkaa jakaantuen seuraavasti:

- Valtiokonttori 153 801 mk
- Uudenmaan lääni 84 077 mk
- Turun ja Porin lääni 39 716 mk
- Hämeen lääni 10 442 mk
- Viipurin lääni 40 930 mk
- Mikkelin lääni 17 665 mk
- Kuopion lääni 32 680 mk
- Vaasan lääni 29 852 mk
- Oulun lääni 29 728 mk

Tilinpäätöksessä vaalimenot oli mainittu kohdassa "määräraha, mikä on olemassa asetuksiin tahi ennen annettuihin armollisiin määräyksiin perustuvia, menoarvioon ei erittäin merkittyjä tarpeita varten". Tästä syystä pääosa menoista oli sijoitettu Valtiokonttorin alle.

Vuoden 2006 rahan arvossa mitattuna vuoden 1907 vaalit maksoivat 1 525 209 euroa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuoden 2003 eduskuntavaalit maksoivat valtiolle noin 12 631 000 euroa.

Kuntien vaalilautakunnista aiheutuneiden menojen määrä vuonna 1907 ei ole tiedossa.